

maria röjås

silverringar små och stora

Antligen en solo-CD med Maria Røjås! Det var verkligen på tiden! Maria var ju en av de första i den långa rad av fina sångerskor med inriktning på folklig repertoar som framträtt under de senaste decennierna. Hon är praktiskt taget född in i den folkliga musiktraditionen i Boda på både modernet och fädernet. Mor, Nygårds Anna, tillhör en sjungande släkt, där Finn Jonas Jonsson kanske är den mest kända. Och farsarvet från den mångmusikaliske Røjås Jonas är också levande hos Maria.

För flera år sedan träffades Maria och jag regelbundet framför mikrofonen. Avsikten var att dokumentera hela hennes repertoar. Jag är inte säker på att vi verkligen lyckades, för hennes vis- och låtförråd är oändligt, men flera högtidsstunder blev det för mig. Ingen kan undgå att bli starkt berörd av Marias okonstlade men konstnärligt medvetna sång, andäktig i koralerna och överdådig i de trallade polskorna. Hennes tolkning av texterna är det många sångare som kan avundas.

Maria är också en erkänt skicklig pedagog på visans område. Hon har byggt upp och i många år stått för undervisningen vid de eftertraktade viskurserna på Malungs folkhögskola, ett viktigt pedagogiskt centrum i musiksverige. Kurserna har också givit genklang ute i världen. Som hon antyder i sina kommentarer till visorna är det ett givande och tagande av repertoar vid kurserna och hon fyller ständigt på sitt förråd av visor.

Om jag måste utse några favoriter bland visorna här på CDn måste jag erkänna att det blir de gamla Boda-visorna "Tre strömmingar" och "När som jag var på mitt adertonde år" – och så den fina raden av vaggvisor, förstås!

I mer än trettio år har denna visa varit en av mina bästa vänner och ständiga följeslagare. Jag tröttnar visst aldrig på den, den har alltid något nytt att berätta...

This tune has been one of my best friends and a constant companion for over thirty years now. I never grow tired of it; it always seems to have something new to tell...

När som jag var på mitt adertonde år,
det var en vacker gosse som föll uti min häg.
Den tänkte jag för evigt att få äga.

Men denna min tanke rätt snareligt försvann.
Det var en annan flicka som lades i han famn.
Den liknar han vid rosende blomman.

Nog än jag hållit fader och moder så kär,
samt syskon och vänner som älskat mig här.
Så går dock denna kärlek över alla.

Jag beder till den Högste, som uti himlen bor,
att han mig ej förskjuter, fastän jag syndig är.
Då har jag nog för denna korta tiden.

Hav tack för att du varit min endaste tröst,
hav tack för alla de stunder jag vilat vid ditt bröst.
I himlen skall vi åter bli förenta.

För tio år sedan satt jag och min sambo Lars i bilen på väg från Lima till Lund, en resa på dryga 70 mil. Vi avhandlade många saker under den resan, bl. a. det faktum att psalmen "Den signade dag" fanns upptecknad i nästan 40 olika melodivarianter i Dalarna, men ingen från Lima. Synd och skam tyckte vi, och började göra en egen melodi, då Lars plötslig kom på en vallåt från Lima som, med lite bearbetning, gick att använda till psalmtexten. Så nu finns även en Lima-variant!

Ten years ago, me and my man Lars was driving between Lima and Lund, a journey of more than 700 kilometers. We talked about many things during that journey, among others the fact that the hymn "Den signade dag" is preserved in almost 40 different versions in Dalarna, none however from Lima. We thought that was a shame, and started to make a melody of our own when Lars suddenly remembered a herding tune from Lima that, with some adjustments, fitted the text of the hymn. So finally, there exists a Lima version as well!

Den signade dag som vi nu här se,
av himmelen till oss nedkomma.
Han blive oss säll, han låte sig te,
oss allom till glädje och fromma.
Ja, Herren den högste oss alla i dag,
För synder och sorger bevarer.

Den signade dag, den signade tid,
var morgon jag månede betänka.
Då nådenes sol så härlig och blid,
rann upp för all världen att blänka.
Och herdarna hörde Guds änglar i skyn,
som sjöng att dagen var kommen.

Men såsom en fågel mot himmelen höjd,
sig lyfter på lediga vingar.
Han lovar sin gud, är glad och förnöjd,
när han över jorden sig svingar.
Så lyfter sig själen i hjärtelig fröjd,
till himlen med lovsång och böner.

3 KANHÄNDA DU FÅR ÅNGRA DIG

I.17

En polska som jag förknippar med Erik-farbror.
A polska that I associate with my uncle Erik.

4 JAG STÅR PÅ ETT HUS | POLSKA FRÅN BODA

2.06

Alf Tangnäs sjöng den här visan för många år sedan. Jag lärde mig den, men lyckades sedan med konststycket att glömma bort den. Nu tänker jag inte tappa bort den igen! Polskan jag trallar ihop med visan är en kalaslåt, den också.

Alf Tangnäs sang this song many years ago. I learnt it, but somehow managed to forget it. Well, I'm not going to lose it again! The polska that goes with the song is also a favourite tune.

Jag står på ett hus, och ser på ett ljus,
min allra käraste bäddar sin säng.
Kannor och krus uti vårt hus,
dansa och spela tills dagen blir ljus.

5 TRE STRÖMMINGAR

I.42

Jag har för länge sedan slutat bekymra mig över att jag envisas med att göra egna trallversioner av fiollåtar. Rösten är ju ett eget instrument, och därför tycker jag att jag kan få musicera på röstens villkor. Jag kan ju göra saker som en fiol inte kan, så varför inte utnyttja det? Det finns allt bättre danspolskor hemma i Boda, men häftigare låt får du leta efter...

I've long since stopped making excuses for my own sung versions of fiddle tunes. The voice is really an instrument of its own and therefore it should be allowed to make music on its own terms. I can do things that a fiddle can't, so why not use it? Back home in Boda, we have even better polskas for dancing, but a fancier tune than this is hard to find...

En visa som jag lärt av en elev. Tur att jag får träffa så många sångare som kan lära mig kul låtar!
A tune I learned by a student. I am lucky to meet so many singers that teach me great songs!

Jag skall aldrig bort mig binda, ej i äktenskapet gå.
Ty det är så svårt att finna en du helt kan lita på.
Är han riker så är han rådig, är han fattig lider jag nöd,
är han ung är han otrogen, är han gammal är han snart död.

Jag skall ensam gå i livet, vara såsom fågeln fri.
Inte tro på de falska orden, tacka nej till vart frieri.
Är han riker..

Men så kom där en tidig morgon en så fager unger man
Och han lofte mig sitt hjärta och han räckte mig sin hans
Är han riker det kan jag tåla, är han fattig går bra ändå,
är han unger och otrogen skall jag själv vara likaså.

7 DEN PORT ÄR TRÅNG

Visan kommer via min mor från Leksandsprofilen Knis Karl Aronsson.
I got this tune from my mother who in her turn learnt it from Leksand character Knis Karl Aronsson.

Den port är trång och smal den stig, som till Guds rike bär.
Ännu där finnes rum för dig, för dig eho du är.

Vid Jesu hjärta där är rum, och i hans salighet.
Så lär mig evangelium. Gud vare därför pris.

Gud vare pris att även jag, får i den staden bo.
Den långa evighetens dag, i ostörd frid och rolighet.

I ostörd frid och rolighet, hur ljuvt att tänka blott.
Den långa evighetens dag skall bli min sälla lott.

8 DET GINGO TVÅ JUNGFRUR I ROSENDE LUND

Ännu en visa som har följt med mig i långa tider. Texten finns spridd i Sverige och melodin jag sjunger kommer från Boda. Ingen i min familj har sjungit den för mig, men jag hittade visan i min fars uppteckningar av folkmusik i Boda.

Another tune that has been with me for a long time. The text is common in Sweden and the melody I sing comes from Boda. No-one in my family has sung this to me, but I found it in my fathers notations of traditional Boda music.

Det gingo två jungfrur i rosende lund, att plocka de rosorna så röda.
Den ena hon var så hjärteligen glad, den andra var så sorgeligt bedrövad.

Den rika hon talte till den fattiga så; varföre är du nu så bedrövad?
Säg haver du bortmistat din fader eller mor, eller haver du förlorat din ära?

Nej, inte har jag mistat varken fader eller mor, och Gud han bevarar min ära.
Jag sörjer allra mest den fager ungersven, som vi bägge har hållit så kära.

Och inte är det värt att du sörjer för den sven, som vi bägge har hållit så kära.
Han tager visst mig som rikedomar har, och låter så den fattiga få fara.

Men ungersven han smög ur buskarna fram, och tager så den fattiga vid handen.
Ja, nu så är du min och jag ska bliva din, och Gud låt oss få leva tillsammans.

Och äpplet det växer ej så högt upp i träd, att det ej till jorden kan falla.
Och den som blir föraktad utav sin lilla vän, han bliver ock föraktad utav andra.

Och liten fågel flyger så högt upp i skyn, och vädret det lyfter hans vingar.
Så högt upp i skyn, så högt över byn, så långt mände kärleken sig svinga.

9 **DETTA ÄR BARA BÖRJAN** av Karin Tenggren/Maria Røijs

2.20

Bruvals till Anders och Maria Larsson. Karin Tenggren gjorde första delen och jag fick färdigställa låten, medan en tredje person – Anders Gunnarsson – döpte den.

A bridal waltz to Anders and Maria Larsson. Karin Tenggren wrote the first half of the tune, I got to finish it, while a third person – Anders Gunnarsson – supplied the name.

10 **OVÄNTAD BRÖLLOPSGÄST**

2.16

Det gångar en jungfru på högan berg och skådar i djupan dal.
Då fick hon se ett gångande skepp, som fullt av grevar var.

Den yngsta minsta greven som uppå det skeppet var.
Han ville med jungfrun trolova sig, så unger som han var.

Ungersven tog en rödan gullring och satte på jungfruns hand.
– Tag den, tag den min lilla vän, det är ett kärleksband.

Ungersven reser bort allt om en tid, för att se sig litet om.
– Låt ingen, ingen narra dig, jag kommer väl igen.

När sju år voro förgångna kommer ungersven hem igen.
Och när han kom fram så fick han se hur härliga det bröllop står.

Ungersven tog jungfrun uti sin famn och dansade golvet om.
Sakta som de dansade, så bleknar hon på kind.

– Varför är du så bleker som förut var så röd?
Som förut var som vallmoros, när hon i sin fågring står.

– Ack jo jag må väl blekna och aldrig bliva röd.
Det haver en annan narrat mig och sagt att du var död.

Här slutar min version av Leksandsvarianten på denna kända visa. Fortsättningen är både tragisk och blodig, och det vill jag bespara dig som lyssnare...

Here ends my version of the Leksand variety of this well-known song. It continues in a tragic and bloody style that I would like to spare you listeners from...

II HEJ COURAGE

0.59

Frieri på Leksandsmål. Den vackra boken i texten är brudpsalmboken, och små och stora silverringar står för en fingran, en typ av ring som användes som vigselring.

A marriage proposal in the Leksand dialect. The text refers to a beautiful book – the bridal book of hymns – and “small and large silver rings”, which aims at the “fingran”, a traditional type of wedding ring.

Hej Courage, mitt unga liv, för här är levande ådrar.
Inte sörjer jag mera dig, ej heller faller jag tårar.

Tror du intet jag göra kan, fast jag har gått i snickarlära?
Det ska du nog med tiden bliva vars, att jag ska göra plogar flera.

Ja, jag ska göra plogar så galant, och du ska spinna och väva.
Så ska vi fara till Énnmor stad och köpa häst och lass och släda.

Och när vi komma till Énnmor stad, då vill det vara något mera.

I2 INGA RIKEDOMAR HAR JAG FÅTT

I.16

När jag sjunger låtar och visor, tänker jag aldrig på i vilken tonart låten går. Men när jag som barn hade musik i skolan, fick jag lära mig att moll lät ledset, så jag har alltid tyckt att den här polskan är en dur-låt, eftersom den är så glad och energifylld!

When I sing tunes and songs, I never think much about what key the tune is in. But when I learnt music in school as a child, I was taught that minor sounded sad, so I've always thought of this polska as a tune in major, since it is so happy and energetic!

I3 JAG GÅR MOT OBEKANTA ÖDEN

I.08

Jag hörde en av mina elever sjunga visan och trodde jag kom ihåg hur den gick. När jag senare sjöng den, visade det sig att jag hade gjort en ny variant på den.

I heard one of my students sing this tune and thought that I remembered just how it went. Later, when I sang it, it turned out that I had made a new variant of the tune.

Jag går mot obekanta öden, att strida för mitt fosterland,
Och ända in i bleka döden, vår kärlek slingrat rosenband.

Farväl, i Guds hand överlåter, jag nu min själ, och även dig,
Så när jag en gång kommer åter, du alltid varit trogen mig.

I4 KARINS POLSKA

I.43

Bättre låt om man vill dansa "Boda-tryckare" finns inte!

A better tune for dancing a "Boda slow dance" does not exist!

I5 KOM FATTIGDOM

I.16

När jag och mina systrar var små, hände det att far spelade låtar för oss, istället för att läsa godnattsagor. Såna kvällar var den här polskan självklart med!

When me and my sisters were children, my father sometimes played tunes instead of reading us bedtime stories. Such evenings always included this polska!

I6 LEKSANDS BRUDMARSCH

0.56

Låten har jag hört spelas sedan jag var liten och Leksandsspelmannen Jobs Lars lärde mig texten.

I have heard this tune being played since I was a little girl. Jobs Lars, Leksand musician, taught me the lyrics.

Hä går föll an tä löva, så länge man är två

Hurra så, ja hurra så, hurran så.

Men värre kommer etter när vagga börj tä gå

Hurran så, ja hurran så, hurran så.

För vagga ho knarrä å kylan dem gråt

Å höcken kan föll söva tä töcken en låt.

Visan om Julia har jag efter min farbror Røjås Erik Eriksson, Kärvsåsen. Tänk vad ett charmerande komp kan göra till en enkel visa – tack Anders!

I have this song about Julia from my uncle Røjås Erik Eriksson, Kärvsåsen. Imagine what a charming accompaniment can do for a simple tune – thank you Anders!

Nu så kommer den första friaren, mor lilla just nu.
Huru många pengar haver han, du min dotter Julia?

Jo, tio riksdaler det lägger han fram.
Så lätt upp dörren och vis'an ut, du min dotter Julia.

Nu så kommer den andra friaren, mor lilla just nu.
Huru många pengar haver han, du min dotter Julia?

Jo, hundra riksdaler det lägger han fram.
Så lätt upp dörren och vis'an ut, du min dotter Julia.

Nu så kommer den tredje friaren, mor lilla just nu.
Huru många pengar haver han, du min dotter Julia?

Jo, tusen riksdaler det lägger han fram.
Så lätt upp dörren och be'n gå in, du min dotter Julia.

Men var ska friarn sitta, mor lilla just nu?
I sidenstolen i stora salen, du min dotter Julia.

Men vad ska friarn äta, mor lilla just nu?
Stekta hönor på silverfat, du min dotter Julia.

Men var ska friarn ligga, mor lilla just nu.
I sidensängen i stora salen, du min dotter Julia.

Men ska friaren ligga ensam, mor lilla just nu?
Sätt dig vid én och håll uti én, du min dotter Julia.

Men tänk om friaren skulle rymma, mor lilla just nu.
Ja, då så får du väl rymma me'n, du min dotter Julia.

Det spelar ingen roll vilket humör jag är på – Klabblåten passar alltid!

It doesn't matter what mood I'm in – Klabblåten is always right!

I Norge finns en fantastisk folklig diktform som kallas stäv. Jag var länge lite avundsjuk på mina norska kollegor som hade så mycket fin poesi att sjunga, då jag en dag upptäckte att det finns spår av diktformen här hemma. Det första stevet jag sjunger, kommer från Orsa och det andra från Äppelbo. Däremellan trallar jag en visa från Västmanland.

In Norway there is a very special traditional poetic style called "stäv". For long I harbored an envy towards my Norwegian colleges that had such lovely poetry to sing, when I one day realised that there was traces of that same poetic style at my own home. The first "stäv" I sing comes from Orsa and the second from Äppelbo. In between I sing a tune from Västmanland.

På väg hem från Folkhögskolan efter en intensiv dag i december 2004 som avslutades med en stunds dansspelning tillsammans med Anders Larsson och Anders Gunnarsson, kom den här låten farande. Jag var mitt ute på "Limskog" då den plötsligt dök upp. Det låter ibland som polskan vill ha en kort trea, det är i alla fall ingen Boda... Den här låten lever sitt eget liv!

This tune came to me on the way home from the Folkhögskola where I teach. It had been an especially busy day which ended with playing for a dance session together with Anders Larsson and Anders Gunnarsson. I was way out in "Limskog" – a local forest – when this polska just appeared. It sometimes sounds like the tune prefers to be played with a short third beat, anyhow it is not my native Boda style... This tune lives its own life!

Ända sedan jag var barn, har jag drömt om att någon gång få vara alldeles ensam i en kyrka och kunna sjunga hur jag ville, t.o.m. liggandes på rygg i en bänk, tittandes upp i ett vackert tak och bara frossa i klanger och ljud! Chansen kom en gång, när jag var i Rättvik. Kyrkan var tom och jag sjöng i timmar. Mitt i allt, kom den här polskan, och jag gav den senare till en Anna jag känner.

Ever since I was a child I've dreamed about sometime being all alone in a church where I would sing any way I wanted, even lying flat on my back on a bench, looking up at a beautiful ceiling and just surround myself with the sounds! I got this opportunity once in Rättvik. The church was empty and I sang for hours. Suddenly, this polska suddenly appeared, and later on I gave it to a friend named Anna.

Människan och hennes öde har i alla tider fascinerat oss. I denna ballad möts två personer, vars öden visar sig vara tätt sammanlänkade. Prinsen har av sin stymor blivit förtrollad till lindorm, och kan endast lösas av att en mö vågar gå till sängs med honom. Signe å sin sida blev spådd i sin barndom att möta ett ovanligt öde...

The quirks of fate have always fascinated mankind. In this ballad, two people meet, whose fates are intimately entwined. The prince has been enchanted by his stepmother and turned into a lindworm, a type of dragon. The only way to release the spell is for him to find a maiden to go to bed with him. Signe on her side was prophesised since childhood to meet with an unusual fate...

Signa lilla satt och sydde guld på skinn
- och de lekte -
då kom där en lindorm så långer och så led.
- och de lekte, de lekte uti nätter och alla sina dagar

Lindormen han rinner sig i farstugan in,
han sjunger så fagert om kärestan sin.

Hör du Signa lilla vad jag dig säga må,
du lofte mig din ära, du lofte mig din tro.

Hur skall jag kunna lova dig min ära och min tro
du är ju en lindorm så långer och så grön.

Men hör du Signa lilla vad jag dig säga må,
du ger mig en kyss och sedan låt mig gå.

De orden månne Signa till hjärtat gå,
hon kasta gullsaxen, följde lindormen å.

Lindormen han rann uti en grönan äng,
där mötte Signa lilla en silkesbäddad säng.

Signa lilla satte sig på sängbalken ned,
hon vred sina händer och hjärteligen grät.

Men liten fågel sjöng uppå liljonakvist,
gråt ej du Signa lilla du lidar ingen brist

Signe lilla lade sig i sängen ned,
och lindormen smög sig så sakta där bredvid

Lindormen han lade sig på sängen ned,
och alla berg och dalar de remnade därvid

När de hade sovit till dagen var ljus,
då vaknar Signe lilla uti ett konungahus.

Då kom där till henne den fagraste man,
Till honom Signa lilla räcker snövitans hand.

Så kläder han sig i den konungliga skrud.
Vad tycker du att stiga till drottning och till brud?

Och där blev stor glädje uti unga kungens gård
det har ej varit sådan på fyra och tjugo år.

23 KVÄLLEN STUNDAR

2.00

Jag tänker ofta på Dansar Edvard, när jag sjunger på denna låt. De två är så lika; värdiga och fullständigt oförutsägbara.

I often think about Dansar Edvard when I sing this tune. The two are so very alike; dignified and yet completely unpredictable.

Kvällen stundar och solen går neder,
och vårt nöje skall slutas för idag.

Aldrig stundar för mig eller eder,
en så säll eller nöjsammer dag.

Kvällen stundar och solen går neder,
vi åtskiljas förr'n natten faller på.

Guds nådesol för oss och för eder,
lyse så att ingen vilse månne gå.

Uti alla vår levnadsskiften,
tackom Gud av hjärtans grund.

Han låte oss gamla och unga,
lugnt njuta båd' vila och blund.

Fragment av Björndansen från Ore fick vara tråden som band ihop de här visorna. Det brukar annars vara en spelman som får göra de där överbindingarna, men är man ensam så är man!

Fragments of the Bear-dance from Ore got to bind these songs together. Usually a fiddler would make those connections, but a lone singer doesn't have much of a choice!

Var har du varit den långa natt du sälle?

Jo, jag har varit i rosenlund, hos vackra gossar och sälle.

Vad gjorde du i rosenlund, du sälle?

Jo, jag drack mjöd och jag drack vin, hos vackra gossar och snälle.

Var det du som dansa' med mig, och svinga mig högt mot taken?

Var det du som klappade mig, när jag låg stilla vaken?

Gud välsigne ditt hannalag, du får klappa mig natt och dag,

i alla våra levnadsdar, så länge Vår Herre behagar.

Jon på lo'n me ködder å don,

knör i hösen å baker i skon.

Det ska bli mat åt Jon på lo'n.

Ro, ro relte, kaupe båne belte.

Belte brei og nye sko,

me ska mæ båne heimatte ro,

MEDVERKANDE MUSIKER

Maria Røjäs sång (samtliga spår)

Anders Larsson sång (spår 3, 14, 17, 19), mandolin (9), mandola (9, 17, 19), durspel (17)

Maria Larsson flöjter (spår 7, 9)

Erik Ask-Upmark medeltida harpa (spår 22)

Samtliga låtar är traditionella om inte annat angetts.

OM PRODUKTIONEN

Inspelningstid: 12 – 18/12 2005

Inspelad på: Malungs folkhögskola

Produktion: Nordic Tradition

Inspelning, mixning och mastering: Anders Larsson

Grafisk form: Erik Ask-Upmark

Förord: Märta Ramsten

Övriga texter: Maria Røjås

Foto (fingram): Maria Røjås

Övrigt foto: Erik Ask-Upmark

English translation: Anna Rynefors

© Nordic Tradition 2006

www.nordictradition.com

www.mariarojas.net